

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย ประเภทการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาถึงข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับบ้านใต้สะพานในเขต กรุงเทพมหานคร ในเรื่องที่ตั้ง จำนวนบ้านใต้สะพาน ลักษณะและขนาดของผู้อยู่อาศัย ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ลักษณะการอพยพโยกย้าย ความคิดเห็นต่อการไล่วัว และแนวนโยบายของรัฐต่อปัญหาบ้านใต้สะพาน

1. ประชากร

ประชากรที่ทำการศึกษา คือ ผู้ที่อยู่อาศัยในบ้านใต้สะพานในเขต กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือน โดยทำการศึกษาทั้งประชากร

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบฟอร์มการสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นในด้านลักษณะและขนาดของผู้อยู่อาศัย ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ลักษณะการอพยพโยกย้าย และความคิดเห็นเกี่ยวกับการไล่วัว

2.2 แบบฟอร์มการสังเกตและภาพถ่าย

2.3 แผนที่มาตราส่วน 1 : 50,000 ของบางกอกไกด์ ในการกำหนดตำแหน่งที่ตั้งบ้านใต้สะพาน

3. การรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ

เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การเคหะแห่งชาติ, สำนักสวัสดิการสังคม, สำนักงานเขตต่างๆ ของกรุงเทพมหานคร, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นต้น

3.2 การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ

- ออกสำรวจตำแหน่งที่ตั้งของบ้านใต้สะพาน ในเขตกรุงเทพมหานคร พร้อมทั้งสังเกตและถ่ายภาพ และจัดทำแผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งของบ้านใต้สะพาน

- สัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยในบ้านใต้สะพานที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนโดยใช้แบบสัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้นในด้านต่างๆ เกี่ยวกับผู้อยู่อาศัยในบ้านใต้สะพาน

- สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาบ้านใต้สะพานเพื่อให้ทราบทัศนคติ แนวความคิด และแนวนโยบายของภาครัฐและภาคเอกชนที่มีต่อปัญหาบ้านใต้สะพาน

4. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

การเก็บรวบรวมข้อมูลบ้านใต้สะพานในเขตกรุงเทพมหานคร มีขั้นตอนและรายละเอียดดังนี้

4.1 ผู้เข้าร่วมในการสำรวจข้อมูล

การสำรวจข้อมูลผู้อยู่อาศัยในบ้านใต้สะพาน ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นงานที่ต้องใช้ผู้เข้าร่วมในการสำรวจมาก เนื่องจากแหล่งที่ข้อมูลที่ต้องสำรวจมีหลายแห่งทั่วกรุงเทพฯ จึงต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างองค์กรต่างๆ หลายองค์กร ซึ่งการสำรวจข้อมูลในครั้งนี้ มีผู้เข้าร่วมในการสำรวจดังนี้

1. มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย

2. มูลนิธิเด็ก
3. มูลนิธิศึกษาเอเชีย
4. สมาคมร่วมกันสร้าง
5. กลุ่มเพื่อนร่วมงาน
6. กลุ่มสื่อก้าวหน้า
7. ศูนย์ฝึกอบรมพัฒนาคนจนเมือง
8. โครงการสร้างสรรค์และพัฒนาชุมชน
9. ชมรมศึกษาปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม ม.รามคำแหง
10. ชมรมศึกษาปัญหาชาวเขา
11. ผู้วิจัย (นายทรงเดช ดารามาศ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชา

เคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

4.2 การสร้างเครื่องมือในการสำรวจ

ในวันพฤหัสบดีที่ 24 มิถุนายน 2536 องค์กรต่างๆ ทั้ง 12 แห่ง ได้นัดประชุมกันที่สถาบันพัฒนาพื้นฐานคลองเตย โดยมีตัวแทนชาวบ้านจากชุมชนใต้สะพาน 2 แห่งคือ จากสะพานโกบือ 3 คน และจากสะพานดาวคนอง 3 คน มาให้ความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ซักถามเพื่อหาข้อมูลในการสำรวจเบื้องต้น

ผู้วิจัยได้เสนอแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นให้ที่ประชุมพิจารณา ซึ่งที่ประชุมได้เพิ่มประเด็นที่ต้องการทราบบางเรื่องขึ้นอีก 17 ประเด็น โดยผนวกประเด็นที่ต้องการทราบเพิ่มเติมเข้าด้วยกัน

เมื่อได้แบบสัมภาษณ์แล้วที่ประชุมได้พิจารณาปรับปรุงแก้ไขและนำแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวไปทดสอบจำนวน 35 ชุด ใช้เวลา 2 สัปดาห์ (ระหว่างวันที่ 5-15 กรกฎาคม 2536) โดยสถานที่ทดสอบและผู้รับผิดชอบมีดังนี้

- สะพานโกบือ จำนวน 5 ชุด โดยมูลนิธิเด็ก
- สะพานดาวคนอง จำนวน 5 ชุด โดยกลุ่มเพื่อนร่วมงาน
- สะพานลาดพร้าว จำนวน 10 ชุด โดยชมรมศึกษาปัญหา

แหล่งเสื่อมโทรมมหาวิทยาลัยรามคำแหง

- สะพานพระโขนง จำนวน 10 ชุด โดยมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย
มูลนิธิศึกษาเอเชีย กลุ่มสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

- สะพานพระราม 6 จำนวน 5 ชุด โดยผู้วิจัย

จากนั้นได้นำผลที่ได้จากการทดสอบแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไข
และจัดทำแบบสัมภาษณ์จริงเพื่อที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ต่อไป

โดยแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการสำรวจจริงนั้น มีเนื้อหา ดังนี้

ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลด้านประชากร

ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

ส่วนที่ 3 เกี่ยวกับข้อมูลด้านสังคม โดยแยกออกเป็น

ก. ข้อมูลด้านสาธารณูปโภคและสาธารณสุข

ข. สภาพสังคมของชุมชน

ค. ข้อมูลด้านการอพยพโยกย้าย

ง. ความคิดเห็นต่อการไล่รื้อ

ตามแบบสัมภาษณ์ในภาคผนวก ก

4.3 การวางแผนในการสำรวจ

จากการศึกษาข้อมูลในการสำรวจของมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย ซึ่ง
ได้สำรวจไว้เมื่อ พ.ศ. 2532 พบว่ามีบ้านใต้สะพานในเขตกรุงเทพมหานคร 52
สะพาน เมื่อนำมาหาตำแหน่งที่ตั้งของบ้านใต้สะพานโดยใช้แผนที่ของบางกอกไกด์
มาตราส่วน 1: 50,000 พบตำแหน่งที่ตั้ง 50 สะพาน ไม่พบ 2 สะพาน

และจากข้อมูลของกรุงเทพมหานครซึ่งได้สำรวจไว้ เมื่อ พ.ศ.
2533 พบว่ามีบ้านใต้สะพานในเขตกรุงเทพมหานคร 76 สะพาน นำมาหา
ตำแหน่งที่ตั้งในแผนที่ดังกล่าว พบตำแหน่งที่ตั้ง 75 สะพาน หาไม่พบ 1 สะพาน

เมื่อนำข้อมูลของมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย มาเปรียบเทียบกับข้อมูล
ของกรุงเทพมหานครพบว่าตำแหน่งที่ตั้งของบ้านใต้สะพานในเขตกรุงเทพมหานคร
ซึ่งมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัยได้ลงสำรวจ ตรงกันกับที่กรุงเทพมหานครได้ลงสำรวจ
จำนวน 45 สะพาน คงเหลืออีก 7 สะพานซึ่งมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัยลงสำรวจ
แต่กรุงเทพมหานครไม่ได้สำรวจ

ผู้วิจัยได้ยึดข้อมูลการสำรวจของกรุงเทพมหานครซึ่งหาตำแหน่งที่ตั้งของบ้านใต้สะพานในแผนที่ดังกล่าวพบตำแหน่งจำนวน 75 สะพาน เป็นหลัก เมื่อรวมกับตำแหน่งที่ตั้งบ้านใต้สะพานของมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย ซึ่งกรุงเทพมหานครไม่ได้ลงสำรวจอีก 7 สะพาน ก็จะได้ตำแหน่งที่ตั้งบ้านใต้สะพานที่จะลงสำรวจในครั้งนี เป็นจำนวนทั้งสิ้น 82 สะพาน จำนวน 23 เขต

ผู้วิจัยได้จัดเตรียมแบบสัมภาษณ์ซึ่งได้ผ่านการทดสอบ และปรับปรุงแก้ไขแล้ว และจัดทำแผนที่ตั้งบ้านใต้สะพานจำแนกตามเขตที่ตั้ง เพื่อใช้เป็นคู่มือในการสำรวจของผู้เข้าร่วมสำรวจชั้น

โดยที่ประชุมได้จัดแบ่งความรับผิดชอบ ในการสำรวจตามเขตต่างๆ ออกเป็น 9 กลุ่ม ดังนี้

1. เขตพระนคร ปทุมวัน ดุสิต จำนวน 7 สะพานจำนวน 22 ครอบครัว ผู้รับผิดชอบ คือกลุ่มสี่ก้าวหน้า
2. เขตบางซื่อ จำนวน 7 สะพาน จำนวน 96 ครอบครัว ผู้รับผิดชอบ คือกลุ่มสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
3. เขตราชเทวี ห้วยขวาง ประเวศ คลองสาน จำนวน 10 สะพาน จำนวน 55 ครอบครัว ผู้รับผิดชอบ คือ มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย
4. เขตคลองเตย ส่วนหลวง จำนวน 8 สะพาน จำนวน 38 ครอบครัว ผู้รับผิดชอบ คือมูลนิธิศึกษาเอเชีย
5. เขตบางเขน ดอนเมือง จำนวน 9 สะพาน จำนวน 122 ครอบครัว ผู้รับผิดชอบ คือผู้วิจัย
6. เขตบางกะปิ ลาดพร้าว บึงกุ่ม มีนบุรีจำนวน 12 สะพาน จำนวน 39 ครอบครัว ผู้รับผิดชอบ คือสมาคมร่วมกันสร้าง ชมรมศึกษาปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม มหาวิทยาลัยรามคำแหง
7. เขตธนบุรี จำนวน 1 สะพาน จำนวน 39 ครอบครัว ผู้รับผิดชอบ คือ มูลนิธิเด็ก
8. เขตบางกอกน้อย บางพลัด บางกอกใหญ่ ภาษีเจริญ ราษฎร์บูรณะ จำนวน 18 สะพาน จำนวน 139 ครอบครัว ผู้รับผิดชอบ คือ กลุ่มเพื่อนร่วมงาน

9. เขตจตุจักร จำนวน 7 สะพาน จำนวน 82 ครอบครัว ผู้
รับผิดชอบ คือชมรมศึกษาปัญหาชาวเขา มหาวิทยาลัยรามคำแหง

4.4 ระยะเวลาที่ใช้ในการสำรวจ

ใช้ระยะเวลาในการสำรวจประมาณ 3 เดือน โดยเริ่มสำรวจ
เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2536 และสิ้นสุดการสำรวจในวันที่ 19 กันยายน 2536

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิมาสรุปวิเคราะห์ โดยใช้ไมโครคอมพิวเตอร์ เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS และนำเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ ในรูปของตารางแสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลในด้านต่างๆ

5.1 ข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากเอกสารของหน่วยงานต่างๆ มาเขียนเรียบเรียง จัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาบ้านใต้สะพาน

5.2 ข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ที่มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อจะได้ข้อสรุปที่เป็นความคิดเห็นของกลุ่ม สำหรับคำถามปลายปิดนั้น ผู้วิจัยได้นำมาบรรยายความถี่ และร้อยละ รวมทั้งหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสำคัญในรูปของตารางความสัมพันธ์ (Crosstabs)